

og næringsstofcirkulation. Det konkluderes, at de kort-sigtede tab forbundet med transformationen ikke er så store og veldokumenterede, at det er sandsynligt, at de vil overbevise politikere og planlæggere om, at transformationen skal ophøre. Der peges imidlertid på, at langsigtede effekter af manglende bæredygtighed af den landbrugs-mæssige udnyttelse af savanneøkosystemer, fx jorddegradering, kan være alvorlige.

Kjeld Rasmussen

Environmental and Social Impact Assessment. F. Vanclay & D. A. Bronstein, eds. Wiley, Chichester 1995. xiii, 325 s., 24 cm. GBP 30,-.

Denne bog indeholder 14 kapitler, skrevet af forskellige forfattere, dækkende fire hovedtyper af *Impact Assessment* (IA), Environmental IA (EIA), Social IA (SIA), Technology Assessment (TA) og Policy Assessment (PA) - præsenterer i hvert sit kapitel. De seks følgende beskæftiger sig med redskaber for IA, og de sidste fire med nye eller fremtidige redskaber. Opdelingen i hovedtyper, øjeblikkelige og fremtidige redskaber er ikke ganske indlysende, da visse af de nævnte redskaber, fx Ecological IA og Health IA, ikke adskiller sig nævneværdigt fra de fire ovennævnte hovedtyper. Fælles for de behandlede typer af IA er, at det drejer sig om procedurer, der sigter på at forudse konsekvenser af indgreb og projekter. Visse af disse IA, ikke mindst EIA, er nu påkrævede i forbindelse med alle større investeringer, og IA er derfor et meget stort fremtidigt arbejdsfelt. På grund af dets hyppigt tværfaglige karakter er det et potentielt vigtigt arbejdsområde for geografer. Alene af den grund er bogen interessant læsning. Det fremgår klart, at det faglige grundlag for IA er meget diverst, spændende fra et rent teknisk-naturvidenskabeligt til et økonomisk, socialt og kulturelt. Hvor teknisk-naturvidenskabelig teori sommetider tillader prædiktions, sådan som det er nødvendigt i IA, så er samfundsvidenskabelig og humanistisk videnskab ofte mere kritisk diskuterende og mindre gearret til forudsigelse. De mere socialt og kulturelt orienterede IA-typer hviler derfor ofte på et mindre solidt teoretisk fundament. Bogen indeholder et væld af informationer, indsigter, oversigter og referencer, og er en fin kilde til viden om et område i hurtig udvikling. Selv om de fleste af kapitlerne er ensartet opbygget, så medfører de mange forfattere, det kolossale og tværfaglige emne-område og mangelen på en klar begrebmæssig struktur, at bogen ikke kommer til at udgøre et samlet, overskueligt og struktureret hele. Til gengæld kan de enkelte kapitler

sagtens læses isoleret. Det afsluttende kapitel om 'Environmental Sustainability' af Goodland og Daly fortjener måske at blive nævnt specielt, da det i stil og struktur afviger væsentligt fra de andre. Det drejer sig ikke specielt om IA, men indeholder langt bredere (og mere politiske) udsagn om betydningen af miljømæssig bæredygtighed, og relancerer, i forlængelse af andre af Daly's publikationer, begrebet bæreevne. Dette kunne nok fortjene en kritisk analyse. Bogen er blevet til på initiativ af 'the International Association for Impact Assessment' (IAIA) og mange af forfatterne spiller en rolle i denne organisation. Dette indebærer, at bogen kun i begrænset omfang problematiserer IA.

Kjeld Rasmussen

C. Raynaut with E. Grégoire et al.: Societies and Nature in the Sahel. Routledge, London 1997. xxiii, 351 s., ill., 25 cm. GBP 50,-.

Med støtte fra Stockholm Environmental Institute har Raynaut fået til opgave at give en samlet præsentation af samfund og natur i Sahelområdet. Raynaut har med sin position som aktiv forsker i 'Sahel-problematikken' siden begyndelsen af 1970'erne et udmærket udgangspunkt for at samle trådene og erfaringen fra de sidste 25 års forskningsindsats inden for feltet. Sammen med fire andre franske forskere er det lykkedes ham at sammensætte en interessant bog, som i tolv individuelle kapitler kommer grundigt rundt om emnet 'samspil mellem menneske og miljø i Sahel'. - Bogen er fortæller for en interdisciplinær tilgang til forståelsen af miljøproblemerne i Sahelregionen. Den behandler i de forskellige kapitler biofysiske betingelser, befolkningsfordeling og dynamik, handelsmæssige flows, flersidig brug af ressourcer og landbrugsstrategier. De regionale variationer i disse forhold analyseres og vurderes på basis af empiriske informationer. Bogen slutes af med en mere teoretisk analyse af udyttelsessystemernes sociale logik og deres indre dynamik. Bogens allerstørste fortjeneste ligger i, at en masse af den erfaringsrigdom, som tidligere har været publiceret på fransk, og måske endda i mindre tilgængelig grå litteratur, her præsenteres i et samlet værk på engelsk. Denne sproglig transformation har dog den mindre negative effekt, at oversættelse af fagtermer til tider virker lidt besynderlige, og at reference til en klassiker som Esther Boserup bliver tidsmæssigt stedfæstet til den franske oversættelse. Selv om oplysningerne ofte, og især i de teoretiske afsnit, er ajourført mangler nogle af de empiriske oplysninger en ajourføring

til det seneste ti-år. Den franske tradition har sat sit præg i form af den meget brede og diskuterende præsentationsform. Det giver mange interessante refleksioner, men stiller også krav til læserens forhåndsviden om emnet. Der gøres en del ud af det ofte diskuterede tema om sammenhængen mellem befolkningspres og belastning af miljøet. Både i de mere empiriske afsnit og i den afsluttende teoretiske diskussions understreges, at der ikke findes belæg for en direkte, lineær relation mellem befolkningstæthed og nedslidning af miljøet. Og der advares kraftigt og berettiget mod at basere sine diagnoser på antagelser om, at der findes typiske situationer og mønstre. De lokale situationer er vidt forskellige, og generaliseringer skal foretages med stor forsigtighed. Den sympatiske konklusion på denne status over 25 års intense forskningsindsats i kølvandet på 1970'ernes Sahel-katastrofe er, at mere forskning ikke i sig selv vil lede til entydige løsninger på problemerne. Men forskning kan hjælpe med til at skabe den bedst mulige vidensplatform for de beslutningsprocesser, der skal søge at afbalancere de naturmæssige, økonomiske og sociale dimensioner i udviklingen.

Anette Reenberg

J. M. Lindsay: Techniques in Human Geography. Routledge Contemporary Human Geography. Routledge, London 1997. 209 s., ill., 23 cm. GBP 11,-.

Bogen giver en overskuelig introduktion til en række af kulturgeografiens teknikker og værktøjer. Hensigten er angiveligt, at give læseren – og her tænkes nok primært på studerende på bachelorniveau – et overblik, der kan danne baggrund for et kvalificeret valg. Som det noteres i bogens forord, vil det altid være en vanskelig balancegang mellem det meget generaliserende på den ene side og den teknisk, manualagtige beskrivelse på den anden side. I første del, hvor kvalitative og kvantitative forskningsmetoder beskrives, lykkes balancegangen ganske godt. Bogen undgår værdiladede beskrivelser af de forskellige hovedtyper af metoder, og pointen er, at man skal vælge de metoder, der bedst passer til opgaven. Bogen gør tillige et sympatisk forsøg på at løse den svære opgave, det ofte er at motivere kulturgeografer til at forstå og anvende statistiske metoder, uden at man dog kan forvente at kunne håndtere disse alene på grundlag af bogens anvisninger. Den tilstræbte strategi er at bruge få formler og desto mere tekst, men det er ikke lykkedes at få de eksempler, der skal lette forståelsen af forskellige typer af signifikanstests mv. til at optræde helt konsistent. GIS tildes et kapitel, hvor det -

trods bogens overordnede fokus på kulturgeografiske teknikker – pointeres, at GIS "by the early 1990s was no longer a technology that supported existing fields but had become a discipline in its own right" med en omfattende litteratur. Sidste del af bogen bliver temmelig generel og dermed lidt uinteressant i sin omtale af fordelene ved computer-baseret tekst- og talbehandling, og den afsluttende behandling af internettet bla. med beskrivelse af let bedagede gopher-teknikker viser, hvor svært det er at følge med udviklingen her.

Lasse Møller-Jensen

Social Cartography – mapping ways of seeing social and educational change. R. G. Paulston, ed. Garland, New York 1996. xxvi, 456 s., ill., 23 cm. Pris ej oplyst.

Det skal medgives, at både dansk og engelsk sprogbrug vedrørende kort og kortlægninger er noget diffus. På dansk vil en 'kortlægning' af et videnskabeligt felt bestemt ikke altid udmønte sig i 'et kort' i geografisk forstand. Det fremhæves endog et sted i bogen, at 'kortlægning' ikke kræver et cartesisk udgangspunkt, hvorimod 'kartografi' gør, og at anvendelsen af ordet kartografi i forbindelse med 'Social Cartography' således er problematisk. Uanset denne pointe anvendes ordet kartografi i vidt omfang i bogen (og tillige i titlen) til at dække det centrale begreb, der i en artikel defineres som en bevidst kortlægning af relationer mellem en samling af objekter eller som "mapping of maps onto one another", uanset om disse relationer er af konkret eller abstrakt karakter, og uanset om kortlægningen repræsenteres af tekst, tekst og billeder eller udelukkende grafik. Denne brede definition, der let kan forvirre en geograf med en mere traditionel holdning til kort, danner baggrund for et værk, der består af en tilsyneladende meget heterogen samling af artikler. I den ene ende af spektret har en kartograf med basis i geografiske informationssystemer forvildet sig ind med en generel beskrivelse af GIS, og giver bla. eksempler på, hvordan holdningsmæssige aspekter kan inddrages i de rumlige analyser. Han synes selv meget usikker på, om hans anvisninger passer ind i bogens kontekst, og i hans sted ville jeg heller ikke være for sikker. Hovedvægten blandt artiklerne ligger derimod på kartografiens sammenhæng med den vestlige verdens samfundsmæssige og videnskabsmæssige udvikling set i historisk perspektiv samt på kortlægning af forskellige former for abstraktioner, fx. tilvejebringelse af cognitive eller mentale kort.

Lasse Møller-Jensen